

ทายาทช่างศิลปหัตถกรรม

นายพิชิต นงอลา
ประเภทเครื่องโลหะ (สลักดุนโลหะ)
จังหวัดเชียงใหม่

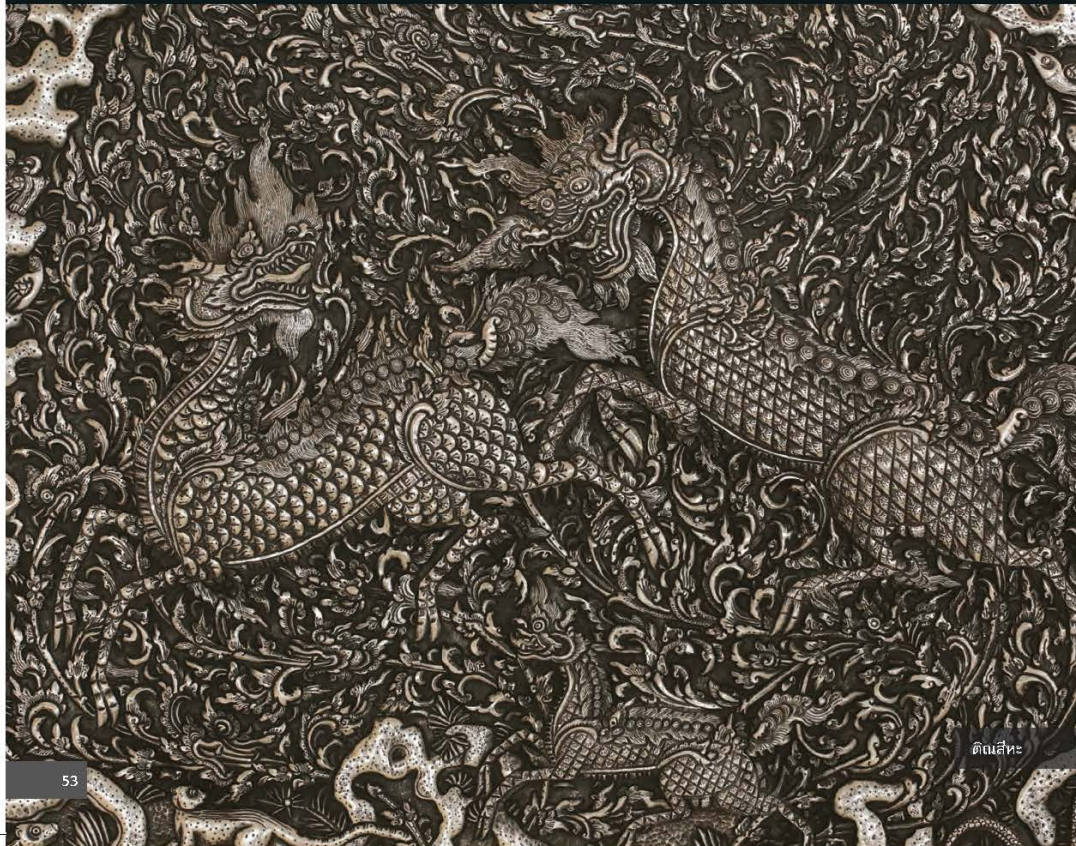

“งานศิลปกรรมดุนโลหะเป็นงานประณีตศิลป์ไทยอันมีคุณค่า
ผมรักและภาคภูมิใจในงานทุกชิ้นที่ทำ แม้ผมป่วยผมก็ไม่คิดว่าป่วย
เมื่อได้ทำงาน นอกจากการอนุรักษ์งานดุนโลหะ
ผมยังต้องการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ พัฒนางานให้ทันสมัย
และพร้อมที่จะถ่ายทอดให้คนรุ่นหลัง
สืบสานต่อลมหายใจงานหัตถกรรมไทยต่อไป”

งาน “ดุนโลหะ” หรือ “สลักดุน” เป็นงานหัตถกรรมอันทรงคุณค่าที่ปรากฏอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศไทย ที่ช่างฝีมือได้บรรจงสร้างสรรค์ลวดลายลงบนแผ่นโลหะ และขึ้นงานในรูปทรงต่างๆ อย่างประณีตงดงาม นับเป็นงานทรงคุณค่าและมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีการส่งต่อกันมาอย่างยาวนานกว่า 700 ปี

งานดุนโลหะทางภาคเหนือ มีหลักฐานถึงความเจริญรุ่งเรืองอย่างมากในปี พ.ศ. 1839 สมัยพระยาบวรราชสร้างเมืองเชียงใหม่ ได้นำพาศิลปวัฒนธรรมจากการพาช่างฝีมือทุกแขนงของพุกามเข้ามาด้วย เช่น ช่างทอง ช่างเงิน ช่างเงิน และช่างสลักดุน ให้มาสอนทักษะฝีมือเชิงช่างให้แก่ชาวล้านนา นับแต่นั้นเป็นต้นมา

จังหวัดเชียงใหม่ก็ยังเป็นแหล่งผลิตงานสลักดุนที่หลากหลาย ด้วยมีการผลิตงานสลักดุนเป็นสิ่งของเครื่องใช้ นำมาใช้ในชีวิตประจำวันจนแทบจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนล้านนา ในอดีตภาคเหนือนิยมใช้เครื่องใช้ที่ทำจากเครื่องเงินสลักดุนลาย โดยงานสลักดุนที่นิยมใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ชันหรือสลุง ตลับหมึกหรือเขียนหมึก พานทรงแบนขาสูงหรือขันดอก พานทรงสูงขาต่ำ เครื่องรูปพรรณต่างๆ เช่น ปิ่น หวีสับ ลานหูหรือต่างหู กรองคอ หัวเข็มขัด เป็นต้น

ดุนโลหะ

การอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญา

นายพิชิต นະอลา เกิดและเติบโตที่อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ในวัยเด็กมีความฝันที่อยากเป็นทหารรับใช้ชาติ จึงไปสมัครเรียนกวดวิชาเพื่อสอบเข้าโรงเรียนนายร้อย แต่เนื่องจากบ้านอยู่ไกลโรงเรียนจึงต้องย้ายมาพักกับเพื่อนที่วัดศรีสุพรรณ ในตัวเมืองจังหวัดเชียงใหม่ และการที่ได้มาพักอยู่ที่วัดศรีสุพรรณนี้เอง ทำให้มีโอกาสได้รู้จักครูตึก สหิการ ช่างฝีมือสลักดุนโลหะที่มีชื่อเสียงโด่งดังแห่งบ้านวัวลาย นายพิชิตจึงมีโอกาสช่วยงานครูอยู่บ่อยครั้ง ทำงานเรื่อยมาจนเกิดเป็นความชื่นชอบกลายเป็นผูกพันในงานสลักดุนโลหะ และนั่นจึงเป็นจุดเปลี่ยนในชีวิตของนายพิชิต ประกอบกับที่สอบไม่ติดโรงเรียนนายร้อย นายพิชิตจึงเริ่มฝึกฝน เรียนรู้ เพื่อเพิ่มทักษะเกี่ยวกับงานดุนโลหะอย่างจริงจังตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา แม้ว่าจะไม่เคยทำงานด้านนี้มาเลยก็ตาม

นายพิชิตเรียนรู้และฝึกฝนฝีมือได้ 1 ปี จึงเกิดความคิดว่างานดุนโลหะสามารถพัฒนาต่อยอดได้ จึงตัดสินใจหาความรู้เพิ่มเติม โดยเลือกเข้าศึกษาในภาควิชาศิลปไทยที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จากความมุ่งมั่นในการจะพัฒนาและต่อยอดงาน ทำให้นายพิชิตสามารถนำผลงานสลักดุนโลหะของตนเองมาสร้างชื่อเสียงให้กับมหาวิทยาลัย อีกทั้งยังได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องงานศิลปะจากเพื่อนๆ ต่างถิ่นต่างที่ได้หลากหลายมิติ โดยเฉพาะมีการนำงานดุนโลหะมาประยุกต์ใช้กับงานศิลปะหลายแขนง เช่น ประติมากรรม จิตรกรรม แกะสลักไม้ และกระดาษปัก เป็นต้น

ในระหว่างที่กำลังศึกษาอยู่นั้นนายพิชิตได้รับโอกาสให้เดินทางไปศึกษาดูงานที่ประเทศสหรัฐอเมริกา จึงมีโอกาสนำผลงานของตน เป็นผลงานการออกแบบโดยนำอลูมิเนียม ทองเหลือง และทองแดง มาสร้างเป็นผลงานชิ้นเดียวในชื่อ “ไตรภูมิ” ไปจัดแสดงด้วย อีกทั้งยังได้มีโอกาสไปดูงานในสถานที่ต่างๆ จึงนำประสบการณ์และความรู้ที่ได้มาต่อยอดสร้างสรรค์ผลงานดูโลหะ จนเมื่อจบการศึกษาในระดับปริญญาตรีแล้ว นายพิชิตยังมีความมุ่งมั่นที่จะสืบสานและรักงานด้านโลหะ ที่ถือได้ว่าเป็นงานหัตถกรรมที่สะท้อนได้ถึงวัฒนธรรมของชาวล้านนาที่มีมาแต่โบราณ ด้วยความขยันขันแข็งและหมั่นพัฒนาทางด้านดูโลหะมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้นายพิชิตสามารถใช้วิชาชีพที่มี สร้างสรรค์ผลงานสลักดูเป็นอาชีพ และสามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัวมาจนถึงในปัจจุบันนับเป็นเวลากว่า 14 ปีมาแล้ว

พญานาค

ภูมิปัญญาที่สะท้อนทักษะฝีมือเชิงช่าง

ภูมิปัญญาในงานดูโลหะที่สะท้อนทักษะฝีมือเชิงช่างและความชำนาญของนายพิชิต เริ่มตั้งแต่การออกแบบผลงานและสร้างสรรค์ลวดลาย การเตรียมแผ่นเงินด้วยการนำแผ่นเงินมาดัดให้ได้ขนาดตามแบบชิ้นงานที่จะทำ นำมาอัดใส่ “ชั้นเพชร” (ยางไม้ที่นำมาเคี้ยวกับน้ำมันยางและผงอิฐจนเหนียว) แล้วจึงนำแผ่นเงินที่เตรียมไว้ ใช้ค้อนและสว่าตอกดูด้านใน ให้ได้โครงสร้างของชิ้นงานตามแบบที่วางไว้ นำไปเผาไฟเอาชั้นที่อัดไว้กับแผ่นเงินออกจากกัน เมื่อสลักลายหรือตอกลายจนได้โครงสร้างของชิ้นงานแล้ว นำมาอัดชั้นเพชรอีกครั้ง ทำการสลักลายที่ออกแบบไว้ลงบนแผ่นเงิน เป็นขั้นตอนที่ใช้ระยะเวลาที่นานที่สุด เพราะต้องทำอย่างประณีตเพื่อให้ชิ้นงานมีลวดลายที่ละเอียด งดงาม จนเมื่อได้ลวดลายที่ต้องการแล้วนำผลงานที่สลักดูเสร็จมาเผาไฟด้วยความร้อนสูง เพื่อให้ชั้นที่อัดไว้หลุดออก แล้วนำมาทำความสะอาดและขัดเงาด้วยก้อนไขปาวาพ (วัตถุดิบสำหรับขัดเงาโลหะ มีลักษณะเป็นก้อนสีฟ้าเนื้อแข็ง) โดยใช้เครื่องขัดเงาเป็นเครื่องมือช่วยขัด และอาจมีการลงสีเพื่อเพิ่มสีสันและความสวยงามสมจริงให้กับชิ้นงาน

นายพิชิตถือเป็นช่างฝีมือรุ่นใหม่ที่เห็นถึงความสำคัญของภูมิปัญญาบรรพบุรุษที่มีมาแต่โบราณ การสร้างผลงานสลักดุนยังคงอนุรักษ์ขั้นตอนและกระบวนการทำงานดุนโลหะแบบดั้งเดิมไว้ ด้วยการนำวัสดุทองและดุนลายลงบนแผ่นโลหะ ทองเหลือง ทองแดง อลูมิเนียม โดยส่วที่นำมาดุนลาย นายพิชิตจะพัฒนาคิดค้นเอง โดยทำให้มีขนาดที่แตกต่างกัน ให้เหมาะกับการใช้งานของตน จากส่วหัวกลมทั่วไปนำมาเจียรหัวส่วขึ้นใหม่ตามแบบที่ต้องการ เช่น ส่วลายเกล็ดปลา จะมีลักษณะหัวส่วที่เจียรจนโค้งเป็นครึ่งวงกลมแบบเกล็ดปลา ส่วลายเกล็ดนาค หรือส่วรูปตัวเอส มีลักษณะหัวส่วโค้งคล้ายรูปตัวเอส หรือหัวส่วแบบที่ช่างทั่วไปใช้อย่างส่วหัวแบน และส่วหัวกลม เพื่อให้สามารถเลือกใช้ในการดุนหรือดุนลายได้ดัดเนามากขึ้น

ส่วนลวดลายที่นิยมใช้ นายพิชิตนิยมนำเอาลายไทยโบราณและลายแบบล้านนามาผสมผสานกัน จนเกิดเป็นศิลปะร่วมสมัย เช่น การนำลายนก กายฉักกุด ลายเครือเถา มาออกแบบร่วมกับลายหม้อดอก หรือลวดลายคำจิ้งโง่แบบล้านนา (กลุ่มลายที่ใช้ในการประดับองค์พระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง และองค์พระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่) ถือเป็นการพัฒนาและต่อยอดผลงานดุนโลหะให้มีความสวยงามแปลกตาสะท้อนให้เห็นฝีมือเชิงช่างอันมีเอกลักษณ์ ซึ่งถ่ายทอดออกมาด้วยผลงานที่มีการดุน และดุนจนเกิดเป็นลวดลายที่เล็ก สะเอียด ทั้งยังมองเห็นความงดงามได้รอบด้านจากการสร้างสรรค์งานในรูปแบบลอยตัว ปรากฏลวดลายที่มีความสลับซับซ้อนได้อย่างสวยงาม

แม้ว่าผลงานของนายพิชิตจะมีการพัฒนาจนมีความร่วมสมัยและแปลกใหม่กว่างานดุนโลหะแบบเดิม แต่นายพิชิตก็ยังคงไว้ซึ่งลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์และกลิ่นอายของศิลปวัฒนธรรมแบบล้านนาดั้งเดิม เพียงแต่ปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอผลงานใหม่เท่านั้น

เอกลักษณ์ผลงานที่โดดเด่น

เอกลักษณ์ “งานดุนโลหะ” ที่โดดเด่นฝีมือนายพิชิตอยู่ที่ลวดลายบนชิ้นงานที่มีความเล็ก แต่ยังคงความละเอียด อ่อนช้อย และความประณีตของลายไว้ได้อย่างสมบูรณ์ เป็นการผสมผสานงานศิลปหัตถกรรมโบราณเข้ากับงานศิลปะสมัยใหม่ได้อย่างลงตัว งานสลักดุนโลหะฝีมือนายพิชิตจะเน้นใช้แผ่นโลหะเงินเป็นหลัก เนื่องจากแผ่นเงินมีความยืดหยุ่นสูง สามารถดุนลายได้ลึกกว่าโลหะชนิดอื่น ทำให้สามารถสร้างสรรค์ลวดลายของผลงานที่แบ่งชั้นลายได้อย่างชัดเจน ทำให้ลายที่ดุนมีความคมชัดขึ้น

ผลงานของนายพิชิตมีความโดดเด่นในด้านลวดลาย จากการประยุกต์ผสมผสานด้วยลวดลายไทยและลวดลายแบบล้านนาเข้าด้วยกัน สร้างสรรค์เป็นลวดลายเฉพาะที่แตกต่างจากผลงานของช่างคนอื่นๆ โดยเฉพาะการดุนลายเรื่องราวแบบเรขาคณิต หรือลวดลายที่มีการผสมผสานระหว่างเรื่องราวในวรรณคดีกับจินตนาการให้ออกมาสมจริงและมีรูปทรงที่สมบูรณ์แบบสวยงาม แต่ยังคงไว้ซึ่งความอ่อนช้อยของลายไทย

นอกจากนี้อีกหนึ่งผลงานที่โดดเด่นของนายพิชิตที่สะท้อนถึงทักษะฝีมือและความชำนาญ คือ ผลงานดุนโลหะที่สร้างสรรค์เป็นงานประติมากรรมลอยตัวขนาดใหญ่แบบมีมิติ ผลงานสามารถมองเห็นได้รอบทิศทาง เช่น ปลาอานนท์ ที่สลักดุนทั้งตัวปลาและฐาน โดยมีการแบ่งชิ้นส่วนต่างๆ ของตัวปลาเพื่อนำมาสลักและดุนด้วยลายไทยอย่างสวยงาม แล้วจึงนำมาประกอบติดกันที่ละชิ้นจนเป็นผลงานปลาอานนท์แบบลอยตัว ซึ่งนายพิชิตใช้ส่วในชิ้นงานในการสร้างสรรค์งานชิ้นนี้ มีการเพิ่มสีล้นให้สวยงามด้วยเทคนิคการปิดทองและแต่งเติมด้วยสีอะคริลิคอีกครั้ง นอกจากปลาอานนท์แล้วนายพิชิตยังได้สร้างสรรค์งานประติมากรรมพญานาคสำหรับตกแต่งหลังคาพระอุโบสถ ประติมากรรมนกยูง และประติมากรรมไก่ฟ้าอีกด้วย

ดอกบัว

สำหรับผลงานที่นายพิชิตภาคภูมิใจ คือ การมีโอกาสได้เป็นหนึ่งในช่างที่ทำงานดูแลโลหะเพื่อประดับตกแต่งพระอุโบสถ วัดเกษี หนึ่งในวัดเก่าแก่ของกรุงเทพมหานคร โดยนายพิชิตเป็นช่างที่ทำในส่วน of ชุ่มหน้าต่าง ชุ่มประตู ชุ่มพระประธาน เป็นงานดูแลโลหะที่มีขนาดใหญ่ที่ต้องใช้ฝีมือและทักษะความชำนาญในการทำงานอย่างละเอียดทุกขั้นตอน นอกจากนี้ยังได้ทำแผ่นภาพโลหะพุทธประวัติภายในพระอุโบสถ ซึ่งต้องใช้เวลารังสรรค์นานนับ 5 ปี จึงแล้วเสร็จ

ผลงานชิ้นเอกที่แสดงถึงทักษะฝีมือและความชำนาญเป็นพิเศษของนายพิชิต คือ ผลงานที่มีชื่อว่า “ไตรภูมิ” เป็นผลงานที่นำโลหะทั้ง 3 อย่าง อันประกอบด้วยทองเหลือง ทองแดง และ อลูมิเนียมมารวมไว้ในชิ้นงานเดียวกัน ใช้เทคนิคสลักดูแร่แต่ละชนิดแล้วนำมาเชื่อมต่อไปเป็นแผ่นเดียวกันด้วยชิ้น

ปลาอานนท์

การถ่ายทอดความรู้และการพัฒนาผลงาน

นายพิชิต นงอลา ตั้งใจเรียนรู้และสืบสานวัฒนธรรมงานแขนงนี้มาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า 14 ปี มีผลงานเป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชนมากมาย เช่น ผลงานไตรภูมิ ประติมากรรมนก ปลาอานนท์ เป็นต้น ในปัจจุบันนอกจากการยึดงานแขนงนี้เป็นอาชีพแล้ว ยังเปิดรับผู้ที่สนใจงานดูแลโลหะเพื่อเรียนรู้และฝึกฝน โดยปัจจุบันใช้บ้านเป็นสถานที่สอนเยาวชนรุ่นใหม่กว่า 10 คน เพื่อถ่ายทอดความรู้ด้านการดูแลโลหะ ในหลากหลายรูปแบบ ในอนาคตนายพิชิตวางแผนจะเปิดศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับงานดูแลโลหะแบบครบวงจร เพื่อรวบรวมช่างที่ทำงานดูแลโลหะและผู้สนใจเรียนรู้ มาช่วยกันพัฒนาและต่อยอดงานแขนงนี้ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น

ในด้านการพัฒนาผลงาน นายพิชิตมีการพัฒนาปรับปรุงประยุกต์ด้วยการนำโลหะ 3 ชนิด ได้แก่ ทองแดง ทองเหลือง และอลูมิเนียมมาสานอยู่ในผลงานชิ้นเดียวกัน ผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นสำเร็จเป็นชิ้นงาน มีสีสันที่สวยงามแปลกตา นอกจากนี้ยังได้นำเทคนิคการดอกลายมาพัฒนาและสร้างสรรค์เป็นงานประติมากรรมลอยตัวขนาดใหญ่ มีการทำสีและขัดเงาผลงานให้สวยงามน่าสนใจมากขึ้น ตลอดจนมีการพัฒนางานดูแลโลหะขนาดเล็กเพื่อให้เป็นของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยวและใช้เพื่อการประดับตกแต่ง เช่น กรอบรูป พวงกุญแจ ปิ่นปักผม เป็นต้น

นายพิชิตมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาและต่อยอดผลงานอยู่เสมอ เพื่อให้ผลงานดูแลโลหะเข้าสู่ตลาดต่างประเทศ เพราะมองว่าผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้น นอกจากรูปแบบไม่เหมือนใครแล้วยังเป็นผลงานที่ร่วมสมัย สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่งานศิลปหัตถกรรมของไทยให้ชาวต่างชาติได้รู้จักมากขึ้นด้วย

